

מראה מקומות, שיעור מאת הרב מרדכי קורנפלד שליט"א

Chanukah 5770 - The Light of Lights

חנוכה תש"ע – "ומתוך האור טוב לעינים"

אור הגנוז בנרות חנוכה

1. בני יששכר, חודש כסלו מאמר ב' אותיות ח', ט"ז, כ"א, וז"ל,

שבכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות נתגלה האור הגנוז והוא אורו של מלך המשיח עכ"ד.
כא הנה העדתי לך שלשה עדים נאמנים אשר הארת אור חנוכה הוא מבחינת אור הגנוז, הלא המה הרב עיר וקדיש בעל הרוקח ז"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו ז"ל, וכן מדברי הרב הגאון מהר"ל מפראג (יובאו דבריו אי"ה לקמן [מאמר ד' אות פ"ו]) ידוע דבריו נאמרו ברוח הקודש והיה משתמש בספר יצירה, והרב הקדוש אשר היה סמוך לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב מהר"פ זצוק"ל מקארעץ.

"ח עוד כתב הרב הקדוש הנ"ל [הרוקח], תקנו ל"ו נרות כנגד האור הראשון ששימש לאדם הראשון ל"ו שעות כמו שאמרו רז"ל בפסיקתא [פ' כ"ג], וכתב עוד שעל אות ט' של וירא א-לקים את האור כי טוב [בראשית א ד] יש על ה"ט ד' תגין, להורות ד' פעמים ט' היינו רמז אל ל"ו נרות של חנוכה, עי"ש עוד בדבריו, והנך רואה ידידי דברי עיר וקדיש שכל דבריו דברי קבלה מפי אליהו ז"ל אמר שהארת המצוה נר חנוכה הוא מהארת אור הגנוז.
טז עוד אמר הרב הקדוש מהר"פ זצוק"ל [מקארעץ, הובא בספר מדרש פנחס אות א']

2. חי' אגדות למהר"ל מפראג, שבת כא:, וז"ל,

העליון הוא אור ה' הקדים קודם תשרי, שהרי בכ"ה באלול נברא העולם וביום ראשון אמר הקב"ה יהי אור ויהי אור והוא אור העליון. ולפיכך התחדשות האור העליון לבא למקדש היה בכ"ה בכסלו, שזה היום מיוחד לו בפרט והוא אור המקדש."

"ויש לך לדעת, כי ראוי היה זה שיהיה בכ"ה בכסלו שאז יצא האור לעולם, וידוע כי ג' חדשים שהם תשרי מרחשון כסליו אור של חמה מתמעט והולך תמיד, ומן תקופת טבת ואילך הולך ומוסיף האור, עד שבתקופת תמוז האור הוא בתוקף שלו, ומאז מתחיל לירד. אמנם האור

מסוף העולם עד סופו

3. בראשית רבה פרשה י"א אות ב', וז"ל, "כיון ששקעה חמה בלילי שבת, בקש הקב"ה לגנוז את האורה וחלק כבוד לשבת, הה"ד ויברך א-לקים את יום השביעי ויקדש אותו, ברכו באורה, כיון ששקעה החמה בלילי השבת התחילה האורה והיתה משמשת, התחילו הכל מקלסין הה"ד (איוב לז) תחת כל השמים ישרהו ואורו על כנפות הארץ, מפני מה, ואורו על כנפות הארץ.

א"ר יהודה בר רבי סימון אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שהסתכל הקב"ה באנשי דור המבול ובאנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין עמד וגנוזה והתקינה לצדיקים לעתיד לבא, ומניין שגנוזה שנאמר (איוב לח) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר, ומניין שהתקינה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

ר' לוי בשם רבי זעירא אמר ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של ערב שבת, וי"ב של לילי שבת וי"ב של שבת, כיון ששקעה החמה במוצאי שבת התחיל החושך ממשמש ובא ונתירא אדם הראשון שנאמר (תהלים קלט) ואומר אך חשך ישופני ולילה אור בעדני, אותו שכתוב בו הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב בא להזדווג לי, מה עשה הקב"ה זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור ויברך עליה, הה"ד (תהלים קל"ט) ולילה אור בעדני.

מה בירך עליה בורא מאורי האש, אתיא כשמואל דאמר שמואל מפני מה מברכין על האור במוצאי שבת מפני שהיא תחלת ברייתה, רב הונא בשם רב ורבי אבהו בשם רבי יוחנן אמר אף מוצאי יום הכפורים מברכין עליו מפני ששבת האור כל אותו היום."

4. **בראשית רבה פרשה כ' אות ה'**, וז"ל, "ה על גחונך תלך, בשעה שאמר לו הקב"ה על גחונך תלך ירדו מלאכי השרת וקצצו ידיו ורגליו והיה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, בא נחש ללמד על מפלתה של מצרים ונמצא למד ממנה שנאמר (ירמיה מ"ו) קולה כנחש ילך."

חמדת ימים

5. **גמרא שבת י"ז**, וז"ל, "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם."

6. **ילקוט שמעוני סוף פרשת בראשית**, וז"ל, דרש רבי שמעון בן לקיש שבעה חנוכות הן, הראשון בראשית ברא ויאמר א-לקים יהי אור הרי נר אחד, וביום השני ויהי ערב ויהי בקר משל לארכיטקטי שהיה מבקש לקבוע תלמיוס ונטל נר והאירה כך האירה התורה שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, ביום ג' נבראו האילנות ושמן זית מאיר שנאמר ויקחו אליך שמן זית וגו', ביום ד' נבראו המאורות וכסאו של דוד שנאמר וכסאו כשמש נגדי וכתוב אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי, ביום חמישי נבראו ברקים שנאמר קול רעמך בגלגל האירו ברקים, ביום ו' נבראו אדם וחווה שנאמר נר ה' נשמת אדם, ביום ז' אי אתה מוצא נר, אמר רבי שמעון בן לקיש משל למלך שהיה מארס את בתו והיה עומד בתוך החופה צריך אתה לשאול אם היה כלו אור, ומנין אתה אומר שכל שבעת הימים היה אור שנאמר והיה אור הלבנה וגו'."

7. **פרקי דרבי אליעזר פרק י"ט**, וז"ל, "ויכל ביום השביעי. שבע חנוכות ברא הקב"ה, ששה מהם חנך ואחת שמורה לדורות. ברא יום ראשון וחנכו וגמר מלאכתו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ברא יום שני וגמר מלאכתו וחנכו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום שני, וכך כל ימי המעשה, ברא יום שביעי לא נאמר בו מלאכה ולא נאמר בו ויהי ערב ויהי בקר, שהוא שמור לדורות, שנאמר (זכריה י"ד ז') 'והיה יום אחד הוא יוודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור'. משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה לו כלי חמדה ורצה להנחילה לבנו העובד אותו, כך הקב"ה יום שבת מנוחה וקדושה שהיה לפניו רצה להנחילה לישראל. תדע לך שהוא כן, בא וראה כשיצאו ישראל ממצרים עד שלא נתן להם את התורה הנחיל את השבת לישראל."

והערות רד"ל שם אותיות ט"ו, י"ח, וז"ל, "טו) ז' חנוכות כו'... השבת לא נכתב בו לשון [ויהי ערב ויהי בוקר], מפני שתכלית כוונתו לא נגלית עדיין ולא יתגלה עד לעתיד לבוא (וז"ש עליה בשבת יא: 'בבית גנזי כו', שהיא גנוזה).
(יח) שהיה לו כלי חמדה כו'. בפ"ג דאבות שנינו 'כלי חמדה' על התורה, וע"ש בתוספות יום טוב שלדבריו יתבאר בטוב למה נקרא שהשבת כלי חמדה."

8. **משנה אבות פרק ג' משנה י"ד**, וז"ל, "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו."

9. ותוספות יום טוב שם, וז"ל,

והיינו דפיי הרע"ב כי לקח טוב שהיא הבריאה שנאמר בו כי טוב, ולפי שהטוב שייך בדברים הגשמיים והחמדה הוא יותר קרוב אל הדברים השכליים, שהחמדה הוא בנפש, לכך לא קראה כלי טוב כמו שנאמר בבריאה כי טוב, אבל קראה כלי חמדה. ומקרא מלא הוא זה, שנאמר (בראשית ג') כי טוב העץ למאכל וגו' ונחמד העץ להשכיל, הרי שהטוב נאמר אצל אכילה גשמית, והחמדה נאמרה אצל השכלה."

"שניתן להם כלי חמדה. היא התורה שנקראת חמדה, כמו שכתוב (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה וגו' וכתוב בתריה הנחמדים מזהב ומפז רב, כך פ"י במדרש שמואל בשם הר"ר ישראל ז"ל.
ול"נ שלכך קראה בכאן כלי חמדה לפי שמדבר שבה נברא העולם, ובבריאת העולם נאמר חמדה, כמו שתקנו חז"ל בברכת שבת לומר חמדת ימים אותו קראת, וטעמיה מתרגום ירושלמי דמתרגם ויכל וחמיד, והכונה שתכלית הבריאה וכללה נחמד בעיניו יתברך, ולכן אמר עליהם כי טוב."

10. **ירושלמי שבת פרק ט"ו הלכה ג', וז"ל**, "רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא, לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה."

11. **גמרא שבת פח:**, וז"ל, "ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?"

12. **גמרא זבחים קטז**, "ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע [ובא], שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל [מלכי] עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם נברא העולם וביקש ליתנה לבניו שנאמר ה' עוז לעמו יתן."

13. **דברי הימים ב' פרק ל"ב פסוק כ"ז**, וז"ל, "וַיְהִי לִיחְזִקְיָהוּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד הַרְבֵּה מְאֹד וְאַצְרוֹת עָשָׂה לוֹ לְכֶסֶף וּלְזָהָב וּלְאַבֶּן יֶקֶדָה וּלְבָשָׂמִים וּלְמַגָּנִים וּלְכָל כְּלֵי חַמְדָּה."

14. **שו"ע שם או"ח סי' ר"צ סעי' ב'**, וז"ל, "אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה, ואסור לקבוע סעודה באותה שעה. הגה: ופועלים וז"צ שאינן עוסקים בתורה כל ימי שבו, יעסקו יותר בתורה כשזת מת"ח העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והת"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתיה קלת, דהרי הם מתענגים כלמדם כל ימי השבוע (כ"י סי' רפ"ח בשם ירושלמי)."

כבוד ד' הסתר דבר

15. **בראשית רבה פרשה ג' אות ד'**, וז"ל, "ר' שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן אי"ל מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה, אי"ל מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו, אמרה ליה בלחשה, אי"ל מקרא מלא הוא (תהלים קד) עוטה אור כשלמה."

16. **משאת כפי (על תפילה, להגאון ר' דוד קאהן), חלק א', על ברכת יוצר אור** - מופיע להלן בסוף הרשימה.

17. **טור אורח חיים סי' נ"ט**, וז"ל, "ונוהגין באשכנז לחתום כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו בא"י יוצר המאורות, ואין נוהגין כן בספרד וכן כתב רש"י שאין לחתום באור העתיד שאינו מעין החתימה לפי שסדרו חז"ל הברכה על אור המתחדש בכל יום ולא על אור העתיד. וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה דהוי שפיר מעין החתימה ופתיחה, דיוצר אור היינו אור שברא הקב"ה בוי' ימי בראשית ולא היה העולם כדאי להשתמש בו וגזו לצדיקים לעתיד לבא, ועל אור זה נאמר (ישעיה ס') והלכו גוים לאורך, והיינו נמי אור חדש שחידש בוי' ימי בראשית שעתיד הקב"ה לחדש לנו ע"כ."

18. **ישעי' פרק כ"ד פסוק ט"ו**, וז"ל, "עַל כֵּן בְּאֵרִים כָּבְדוּ יִקְוֶה בְּאֵי הַיָּם שֵׁם יִקְוֶה אֶל-לִקְי יִשְׂרָאֵל."

ופרק ס' פסוקים א' – ג', וז"ל, "א קומי אורי כי בא אורך וכבוד יקוץ עליך זרח. ב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח יקוץ וכבודו עליך יראה. ג והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך."

ונחום פרק ב' פסוק י', וז"ל, "ב'זו כספ' ב'זו זקב ואין קצה לתכונה כבד מכל כלי חמדה.

ומצודת דוד שם, וז"ל, "כבוד. ר"ל שם תמצאו כבוד היקר מכל כלי חמדה, והוא כבוד נצחון המלחמה..."

19. גמרא חולין ס: , וז"ל, "רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א') ויעש א-לקים את שני המאורות הגדולים וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן, אמרה ירח לפני הקב"ה רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד אמר לה לך ומעטי את עצמך."

20. משנה מגילה כד., וז"ל, "סומא פורס את שמע ומתרגם, רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע."

וגמרא שם כד: , וז"ל, "תניא, אמרו לו לרבי יהודה הרבה צפו לדרוש במרכבה ולא ראו אותה מימיהם, ורבי יהודה התם באבנתא דליבא תליא מילתא והא קא מיכוין וידע, הכא משום הנאה הוא והא לית ליה הנאה, ורבנן אית ליה הנאה כרבי יוסי, דתניא אמר רבי יוסי כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה (דברים כ"ח) והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העוור באפלה, וכי מה אכפת ליה לעוור בין אפילה לאורה? עד שבא מעשה לידי, פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפלה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו, אמרתי לו בני אבוקה זו למה לך? אמר לי כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין."

21. משנה אבות פרק ו' משנה י"א, וז"ל, "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר (ישעיה מ"ג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"

כתנות "אור" של אדם הראשון

22. פרקי דרבי אליעזר פרק י"ד, וז"ל, מה היה לבושו של אדם הראשון, עור של צפורן וענן כבוד מכוסה עליו, וראה עצמו ערום ונסתלק ענן כבוד מעליו שנאמר ויאמר מי הגיד לך כי עירום אתה המן העץ אשר צויתך וגו'."

והערות רד"ל שם אות י"א, וז"ל, "עור של צפורן. כמו שיש להרבה בעלי חיים על גופם כסוי צפורן מזהיר, וכן משמע לשון הקדמת התיקונים דהי' אדם מלובש בכתנות צפרנים דהו' נהרין כענני כבוד, דמשמע שהצפורן עצמו היה מאיר (ואפשר מלת צפורן מורכבת מב' מילות - צפוי אורן)."

23. פרקי דרבי אליעזר פרק כ', וז"ל, "ר' אליעזר אומר מן העור שהפשיט הנחש עשה הקב"ה כתנות כבוד לאדם ולאשתו שנאמר ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם. בין השמשות של שבת היה אדם יושב ומהרהר בליבו ואומר אוי לי שמה יבוא הנחש שהטעה אותי בערב שבת שנאמר תשופנו עקב, נשתלח לו עמוד של אש להאיר לו לשמור מכל רע. ראה אדם לעמוד של אש ושמח בליבו ואמר עכשיו אני יודע שהמקום עמי ופשט ידיו לאור האש וברך בורא מאורי האש, וכשהרחיק ידיו מהאש אמר אדם עכשיו אני יודע שנבדל יום הקודש מיום החול שאין לבער אש בשבת אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול."

רבי מנא אומר כיצד חייב אדם לברך על כוס של יין לאור האש ואומר ברוך מאורי האש וכשמחזיר ידיו מן האש ואומר ברוך המבדיל בין קודש לחול, ואם אין לו יין פושט את ידיו לאור האש ומסתכל בצפרניו שהם לבנות מן הגוף ואומר ברוך מאורי האש."

24. בראשית רבה פרשת כ' אות כ"ט, וז"ל, "ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם. בתורתו של ר"מ מצאו כתוב כתנות אור, אלו בגדי אדה"ר שהם דומים לפנס רחבים מלמטה וצרים מלמעלה, יצחק רביא אומר חלקים היו כצפורן ונאים כמרגליות."

25. רש"י בראשית פרק ג' פסוק כ"א, וז"ל, "כתנות עור. יש דברי אגדה אומרים חלקים כצפורן היו מדובקים על עורן, ויש אומרים דבר הבא מן העור כגון צמר הארנבים שהוא רך וחם ועשה להם כתנות ממנו."

ואבן עזרא שם, וז"ל, "אחרים אומרים כי יש בהמה בדמות אדם והשם צוה ונפשט עורה, ואין לנו לבקש בזאת רק נאמין שהשם עשה לאדם גם לאשתו כתנות עור ומי ימלל גבורותיו ומי יספר מעשיו ונפלאותיו ואין חקר לגדולתו."

וחזקוני שם, וז"ל, "כתנות עור פרש"י לעור גופם ובשרם, כמו יאכל בדי עורו, אברי גופו. ואין לפרש עור בהמה שעדיין לא נפשטה בהמה, וכן תרגם אונקלוס למשך בשריהון. ד"א כתנות עור מעור זוגו של לויתן ששחטו הקב"ה ומלח הנשאר לצדיקים לעתיד לבא."

26. בראשית פרק ג' פסוקים י"ט - כ"א, וז"ל, "ויט בַּזַּעַת אֶפְיֹךְ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶבְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לְקַחְתָּ כִּי עֹפֶר אֶתָּה וְאֶל עֹפֶר תָּשׁוּב. כַּ וַיִּקְרָא הָאֲדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הוּא הִיטָה אִם כָּל חַי. כֹּא וַיַּעַשׂ יִקְוֹךְ אֶל-לִקְיָם לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם."

ורש"י שם פסוק כ', וז"ל, "ויקרא האדם. חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו, לפיכך ויפל תרדמה, וע"י שכתב ויהיו שניהם ערומים סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה אותם ערומים וראה אותם עסוקים בתשמיש נתאוה לה ובא עליהם במחשבה ובמרמה."

27. בראשית רבה פרשת י"ח אות ו', וז"ל, "והנחש היה ערום לא היה צריך קרא לומר אלא ויעש ה' א-לקים לאדם ולאשתו וגו' אמר ר' יהושע בן קרחה להודיעך מאי זו חטייה קפץ עליהם אותו הרשע מתוך שראה אותן מתעסקין בדרך ארץ ונתאוה לה אמר רבי יעקב דכפר חנין שלא להפסיק בפרשתו של נחש."

28. גמרא בבא בתרא עה., וז"ל, "ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, שנא' (איוב מ') התמלא בסוכות עורו. זכה עושין לו סוכה, לא זכה עושין לו צלצל, שנאמר (איוב מ') ובצלצל דגים ראשו. זכה עושין לו צלצל, לא זכה עושין לו ענק, שנאמר (משלי א') וענקים לגרורותיך. זכה עושין לו ענק, לא זכה עושין לו קמיע, שנאמר (איוב מ') ותקשרנו לנערותיך. והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר (ישעיהו ס') והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך."

29. ילקוט שמעוני תהילים רמז תשכג, וז"ל, "כל עצמותי תאמרנה, אמר דוד אני משבחך בכל אברי ומקיים בהן המצות - בראשי אני רופפו וקורא בתפילתי, בשערות ראשי אני מקיים לא תקיפו פאת ראשכם ותפלין אני מניח בראשי, בצוארי עטיפת ציצית, בעיני וראיתם אותן, בפי תהלת ה' ידבר פי, בשפתי תבענה שפתי תהלה... צפרנים לעשות בהם פריעה או מליקת העוף (או שניהם יחד, ובוהן) [צ"ל שניהם בבוהן, ו]להסתכל באור להבדלה."

30. כל בו סי' מ"א (דין הבדלה), וז"ל, "וכשמברכין על האור רואה בצפרניו שיפרה וירבה כצפרנים הללו, ובאגדה שיצא האור מבין צפרניו של אדם הראשון, ויש אגדה אחרת על אדם הראשון שכשראה שחשך היום במוצאי שבת אמר אוי לי שבשבילי שסרחתי עולם חשך בעדי ונתן הקב"ה בינה בליבו ונטל שני רעפים והכישן זו בזו ויצא מהן אור וברך עליו

ונסתכל בגופו וראה עצמו ערום לבד הצפרנים, ועל זה יש שנהגו להסתכל בצפרנים כשמברכין על האור."

31. גמרא סנהדרין לח: וז"ל, "ואמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מין היה, שנאמר (בראשית ה' ג') ויקרא ה' א-לקים אל האדם ויאמר לו איכה - אן נטה לבך. רבי יצחק אמר מושך בערלתו היה, כתיב הכא (הושע ו') והמה כאדם עברו ברית וכתוב התם (בראשית ט' י"ד) את בריתי הפר."

32. משאת כפי (על התפילה, להגאון ר' דוד קאהן), חלק א', על ברכת יוצר אור

קדוש קדוש קדוש

עיין מש"כ באהל דוד ח"א בהערות לישעיה ו-ג.

בשו"ת הרא"ש (כלל ד' סימן כ) הובא בטור או"ח סימן נט כתב שיש לחתום בברכת יוצר אור ב"כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו אור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו במהרה לאורו" והוי שפיר מעין החתימה ופתיחה דיוצר אור שברא הקב"ה בו' ימי בראשית היינו האור שגנוז לצדיקים לעתיד לבא ועל אור זה נאמר „והלכו גוים לאורך" (עיין שם בטור שנחלקו בזה).

והנה צ"ע לדעת הרא"ש דקאי על אור הגנוז איך יפרש דעת רבי יהודה במגילה (כד, א) שכל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע הרי גם הרואים לא ראו אור הגנוז ומברכים יוצר אור.

והנה האבודרהם כתב טעם למה מזכירים קדושה ביוצר אור שהוא להוציא מלבם של כופרים שאומרים עוב ה' את הארץ ונתן ממשלה לשמש ולשאר המאורות. ולענ"ד לפרש הענין לדעת הרא"ש הנ"ל באופן אחר. דהנה

במגילה כד, ב הקשו חכמים לרבי יהודה הרבה צפו לדרוש במרכבה ולא ראו אותה מימיהם ותירץ להם רבי יהודה התם באבנתא דליבא תליא מילתא והא קא מיכוין וידע הכא משום הנאה הוא והא לית ליה ורבנן אית ליה הנאה כרבי יוסי וכו' בני אדם רואים אותי ומצילים אותי וכו'. וצ"ד מאי מקשו ליה רבנן ממרכבה, ועוד במה נחלקו. (ואגב, יש לעיין במש"כ רש"י שם ד"ה לדרוש במרכבה דחזקאל, שהרי מבואר בחגיגה יג, ב דכל שראה יחזקאל ראה ישעיה וכו' אמנם בחגיגה יג, א, תנינן בהו וכו' משמע דסתמא מרכבה היינו דחזקאל ולק"מ). ונראה לפרש לפי הרא"ש דבזה גופא נחלקו חכמים ורבי יהודה דלחכמים (וכן קיימא לן) קאי ברכה דיוצר אור על האור הגנוז ולזה רמזו בקושיהם דהרבה צפו לדרוש במרכבה, דבקרא כתיב „קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח" (שם-ב) „והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך", והיינו דר"ל ד„כבוד ה' עליך זרח" גורם לאור הגנוז דע"ז „הלכו גוים לאורך" וכבוד ה' היינו העסק דמרכבה (ובפרט מרכבה דחזקאל ועיין שם ג"כ וא"ש כוונת רש"י ועיין בספר מעשי ה' [ורשה תרמ"ה עמוד לז] מעשי בראשית פ"י) ועניני האור השייכים לה (שם א"כ), ומטעם זה לחכמים מזכירים מרכבה דישעיה ויחזקאל בברכת יוצר. אלא דצריכים גם לתנאי שהמברך נהנה ולחכמים סגי בהנאה צדדית שהרי גם האור העכשוי הוי הנאה צדדית לגבי האור הגנוז וא"כ סגי במה שנהנה באופן שמצילים אותו וד"ק. משא"כ לרבי יהודה קאי הברכה על האור של עכשיו.

ובני בכורי אליהו נר"ו העיר מנוסת הברכה של שבת „ומאיר לעולם כולו וליושביו שברא במדת הרחמים" דמדנקט דוקא שברא במדת הרחמים היינו מפני שהעולם שעלה במחשבתו לברוא לפי מידת הדין לא היה שייך אור זה (עיין אבודרהם) ולא היה מאיר לעולם כולו דנגנו אך ורק לצדיקים. וכנראה שהאור הגנוז שייך לבריאת העולם של מידת הדין (ומש"ה כתיב אצל מידת הדין (בראשית א"ד) „וירא אֱלֹקִים אֶת הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב ויבדל אֶלֶּקִים שֶׁהִבְדִּילוֹ לַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לִבָּא). ונמשך את הקו, שה„אורים גדולים" שברא הקב"ה בתחילה קודם שמיצט הירח ג"כ הוי לפי עולם המחשבה וע"ז אנו מבקשים שהקב"ה יחזיר העולם לדרגא זו (וכבר כתב האר"ז"ל שכן יהיה לעתיד ואז תהיה ההלכה כבית שמאי) של עולם המחשבה ואז יגלה האור הגנוז. וא"ש מש"כ הגר"א דעשרת ימי תשובה הם כנגד עשרה ימים יתירים משנת החמה על שנת הלבנה דלעתיד לבא כשאור הלבנה יהיה כאור החמה ויתוקן החטא לא יהיה שייך עשרה ימים אלו ששייכים דוקא כשהלבנה מקבלת אור מהחמה וד"ק. (ועיין לקמן בתפילת ראש השנה שנרחיב הדיבור בזה).

ונראה בפשיטות ש„יוצר המאורות" נמי קאי על יצירת אורים גדולים קודם שמיצט הלבנה, וכן מה שאומרים „ועל מאורי אור" נמי קאי על הזמן הזה וד"ק. ולפי מש"כ א"ש שאין אומרים קדושה בלילה דשייך דוקא לאור וכנ"ל.